Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1993 rahoitusta koskevista järjestelyistä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan julkisten menojen karsimiseksi opetus- ja kulttuuritoimessa toteutettavaksi vuonna 1993 eräitä säästötoimenpiteitä. Toimenpiteet koottaisiin erilliseen lakiin, jossa säädettäisiin poikkeuksista vuoden 1993 alussa voimaan tulevaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin ja eräisiin muihin säädöksiin.

Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuden perusteena käytettäviä yksikköhintoja alennettaisiin toiminnan laajuuden ja laadun muutosten mukaisena arviona kahdeksan prosenttia. Muutos vähentäisi peruskouluja, lukioita, iltalukioita, ammatillisia oppilaitoksia, musiikkioppilaitoksia, kirjastoja, museoita, teattereita ja orkestereita varten myönnettävän valtionosuuden määrää sekä alentaisi oppilaan kotikunnalle muualla kuin oman kunnan oppilaitoksessa käyvistä oppilaista säädettyä maksuosuutta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan kansanopistojen valtionavun määrää pienennettäväksi kymmenen prosenttiyksikköä ja opintokeskusten valtionapuun oikeuttavista menoista poistettavaksi eräiden toimintamuotojen kustannukset.

Toiminnan rahoitusmahdollisuuksien lisäämiseksi oppilaitoksen ylläpitäjälle ehdotetaan lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa säädettäväksi oikeus periä oppilailta maksuja, joiden määrä voisi olla oppilasta kohti enintään 250 markkaa lukukaudessa. Lisäksi ehdotetaan jatkettavaksi järjestelyä, jolla iltalukion ja lukion iltalinjan oppilailta sekä ammatiilisten oppilaitosten iltaopiskelijoilta on poistettu oikeus maksuttomaan ateriaan.

Esitys liittyy valtion vuoden 1993 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993.

PERUSTELUT

1. Johdanto

Koko kansantalouden ja julkistalouden heikentyneen tilan takia on muiden hallinnonalojen tapaan myös opetus- ja kulttuuritoimeen kohdistettu viime vuosina toimenpiteitä, joilla toiminnan kustannuksia on pyritty alentamaan. Säästöjen aikaansaamiseksi on jouduttu turvautumaan myös poikkeussäännöksiin ja -järjestelyihin. Hallitus antoi toukokuussa 1991 eduskunnalle esityksen eräitä opetustoimessa toteutettavia säästötoimenpiteitä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 34/91 vp). Esitykseen sisältyvät ja siihen liittyvät säästötoimenpiteet koskivat lähes kaikkia koulutusmuotoja. Eduskunta hyväksyi esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen, mutta lakiehdotus äänestettiin lepäämään seuraavien varsinaisten valtiopäivien jälkeen pidettäviin varsinaisiin valtiopäiviin. Opetusministeriö kävi kuntien keskusjärjestöjen kanssa kesäkuussa 1991 neuvottelut koulutoimen menoista vuonna 1992. Neuvotteluissa asetettiin yhteisesti kuntien ja kuntainliittojen vuoden 1992 talousarvioiden laadinnalle eräitä säästötavoitteita. Peruskoulussa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa säästötavoitteet ilmaistiin tietyn suuruista opetukseen käytettävissä olevan tuntimäärän vähentämistä vastaa-

vana markkamääräisenä säästönä. Myös kansalais- ja työväenopistojen menoja sovittiin alennettavaksi. Säästöjen kohdentaminen jätettiin kuntien omaan harkintaan. Valtioneuvoston päätöksillä korotettiin kuitenkin ammatillisten oppilaitosten ja lukion oppilaiden koulumatkaedun vähimmäiskilometrirajaa viidestä kymmeneen kilometriin ja opetusministeriön päätöksellä peruskoulun lisäopetuksen järjestämisedellytyksiä tiukennettiin. Vuoden 1991 lopussa tehdyn selvityksen mukaan kunnat laativat talousarvionsa siten, että vuonna 1992 opetustoimessa saadaan aikaan noin 470 miljoonan markan suuruiset säästöt.

Valtioneuvosto teki helmikuussa 1992 vuosien 1993-95 menokehyksiä koskevan päätöksen, jonka mukaan valtion menot tulee vuoteen 1995 mennessä palauttaa vuoden 1991 tasolle. Valtioneuvosto päätti huhtikuussa 1992 eräistä kehyspäätöksen toteuttamiseksi tarvittavista säästötoimista. Päätös sisältää myös opetustoimeen kohdistuvia toimenpiteitä.

Oppilaitosten toiminta suunnitellaan lukuvuosittain. Jotta oppilaitoksen ylläpitäjät saattoivat ottaa opetustoimen säästöt huomioon jo lukuvuoden 1992-93 työtä suunnitellessaan, valtioneuvosto teki toukokuussa 1992 periaatepäätöksen, jossa todetaan yksityiskohtaisesti, miten edellä mainittujen päätösten mukaiset säästöt opetustoimessa toteutetaan.

Osa periaatepäätöksessä mainituista toimenpiteistä kohdistuu jo kulumassa olevaan syyslukukauteen. Eräistä poikkeuksista ammatillisia oppilaitoksia koskeviin säännöksiin annetulla asetuksella (597/92) on syyslukukauden 1992 alusta vähennetty ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden pakollisten aineiden tuntimääriä ja supistettu vastaavasti oppilaitosten käytettävissä olevaa tuntimäärää. Lisäksi asetuksella poistettiin ammatillisten oppilaitosten iltaopiskelijoilta oikeus maksuttomaan ateriaan vuoden 1992 loppuun. Iltalukioiden ja lukion iltalinjojen oppilailta poistettiin vastaavasti oikeus maksuttomaan ateriaan iltalukiolain 16 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetulla lailla (608/92).

Tämä esitys sisältää osan mainitussa toukokuussa tehdyssä periaatepäätöksessä todetuista vuoden 1993 alusta voimaan saatettavista valtion menoja vähentävistä toimenpide-ehdotuksista sekä eräitä muita opetustoimen rahoitusta koskevia poikkeusjärjestelyitä. Lisäksi esityksessä ehdotetaan toteutettavaksi säästöjä myös kulttuuritoimessa. Säästötoimenpiteet ehdotetaan koottaviksi yhteen erilliseen lakiin, joka koskisi vuotta 1993. Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa annetaan esitys laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta, joka sisältää muun ohella ne mainitussa periaatepäätöksessä todetut säästötoimenpiteet, jotka tehtäisiin rahoituslakiin vuotta pitemmäksi ajaksi.

2. Ehdotukset

2.1. Yksikköhintojen alentaminen (1 §)

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmä muuttuu vuoden 1993 alusta. Muutos on osa kokonaisuudistusta, jonka muita osia ovat kuntien yleisen valtionosuusjärjestelmän ja sosiaali- terveydenhuollon valtionosuusjärjestelmän uudistaminen. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta eli valtionosuuksista ja -avustuksista sekä kotikunnan maksuosuudesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (705/92) ja asetuksessa (820/92). Valtionosuusperusteet muuttuvat kauttaaltaan laskennallisiksi ja valtionosuuksien käyttötarkoitussidonnaisuus poistuu. Käyttökustannusten valtionosuusperusteina käytetään toiminnan laajuutta kuvaavia tunnuslukuja, kuten oppilasmäärää, opetustuntimäärää, kunnan asukasmäärää, henkilötyövuosimäärää sekä niitä kohti vahvistettuja markkamääriä, yksikköhintoja.

Peruskoulun, lukion, ammatillisten oppilaitosten ja musiikkioppilaitosten yksikköhinnat lasketaan oppilaitosmuodoittain joka neljäs vuosi oppilaitosten ylläpitäjille koko maassa edellisenä vuonna aiheutuneiden kokonaiskustannusten perusteella. Yksikköhintojen laskemisessa otetaan lisäksi huomioon laskennallinen oppilasta kohti laskettu tuntimäärä eli tuntikehys, yläasteen ylläpitäminen, kunnan kieliolot ja asukastiheys. Peruskoulussa ja lukiossa vahvistetaan erikseen yksikköhinta kuljetusta ja majoitusta varten ja ammatillisissa oppilaitoksissa erikseen kuljetusta ja erikseen majoitusta varten. Musiikkioppilaitosten yksikköhinnat määrätään erikseen ammatillista opetusta ja muuta opetusta varten. Kirjaston yksikköhinta lasketaan asutusrakenteeltaan erilaisia kuntia varten jakamalla kirjaston ylläpidosta aiheutuneet kustannukset kuntien asukasmäärällä. Museoiden, teattereiden ja orkestereiden yksikköhinnat määrätään henkilötyövuotta kohti.

Valtionosuutta saavista liikunnan koulutuskeskuksista annetulla lailla (801/92) tulee myös vuoden 1993 alusta liikunnan koulutuskeskuksiksi muuttuvien urheiluopistojen rahoitusjärjestelmä laskennalliseksi.

Valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon säilyttämiseksi yksikköhintoja tarkistetaan siis neljän vuoden välein toteutuneiden kustannusten perusteella. Lisäksi yksikköhintoja tarkistetaan vuosittain valtionosuustehtävien laajuuden ja laadun sekä kustannustason muutosten mukaisesti. Toiminnan laajuuden ja laadun muutos otetaan kuntien valtionosuuslain (688/92) mukaan huomioon vain siltä osin kuin se aiheutuu laista, lakiin tai asetukseen perustuvasta valtion viranomaisen määräyksestä, valtakunnallisesta suunnitelmasta taikka valtion talousarviosta. Peruskoulussa, lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa otetaan lisäksi vuosittain huomioon tuntikehyksessä tapahtuvat muutokset. Museoiden, teattereiden ja orkistereiden yksikköhinnat lasketaan vain ensimmäisellä kerralla todellisten kustannusten mukaan. Myöhempinä vuosina yksikköhinnan määräämisen perusteena on edelliselle vuodelle vahvistettu markkamäärä. Yksikköhintojen tarkistuksena otetaan lisäksi huomioon ainoastaan kustannustason muutokset.

Vuoden 1993 yksikköhinnat lasketaan eräiltä osin pääsäännöstä poikkeavasti. Pohjana käytetään vuoden 1990 kustannustietoja ja huomioon otetaan valtionosuustehtävien laajuuden ja laadun sekä kustannustason muutos kahdelta edelliseltä vuodelta sekä vastaavat arvioidut muutokset vuonna 1993. Ammatillisten oppilaitosten yksikköhintojen määrittelyssä ei käytetä ensimmäisellä kerralla tuntimäärätietoja.

Peruskoulussa, lukiossa, iltalukiossa ja ammatillisessa opetuksessa oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan osan muun ylläpitäjän oppilaitoksessa käyvästä oppilaasta aiheutuvista käyttökustannuksista. Kotikunnan maksuosuus lasketaan pääsääntöisesti siten, että koulun ylläpitäjän valtionosuuden laskennan perusteena olevasta summasta vähennetään kotikunnan kantokykyluokan mukainen valtionosuus. Ammatillisessa opetuksessa ja peruskoulun sairaalaopetuksessa ja pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien vammaisten lasten opetuksessa kotikuntaosuus lasketaan kuitenkin opetuksen järjestäjän edellisen vuoden tilinpäätöstietojen perusteella. Myös maksuosuuksien määriin tehdään toiminnan laajuuden ja laadun sekä kustannustason muutoksiin perustuvat tarkistukset.

Peruskouluja, lukioita, iltalukioita ja ammatillisia oppilaitoksia koskevaa sääntelyä on kevennetty olennaisesti viimeisten vuosien aikana. Erityisesti oppilaitosten ylläpitäjien toimintavapaus on lisääntynyt peruskouluissa ja lukioissa vuonna 1985 ja ammatillisissa oppilaitoksissa vuonna 1990 käyttöön otetun tuntikehysjärjestelmän myötä. Lainsäädännössä määritellään oppilaitosten käytettävissä oleva valtionosuuteen oikeuttavien tuntien enimmäismäärä, jonka puitteissa opetus ja siihen liittyvät toiminnat voidaan järjestää. Opetusryhmien muodostaminen on järjestelmässä oppilaitoksen harkinnassa. Lisäksi opetustoimen sääntelyä on purettu ja oppilaitosten ylläpitäjien toimintavapautta lisätty esimerkiksi helmikuun 1991 alussa voimaan tulleella lainsäädännöllä (169-190/91). Valtionosuusuudistuksen yhteydessä sääntelyä edelleen puretaan ja tuntikehys muuttuu yksinomaan valtionosuuden laskentaperusteeksi. Myös kirjastotoimen sääntelyä on kevennetty uudessa kirjastolaissa (235/86) ja siihen valtionosuusuudistuksen yhteydessä tehdyillä muutoksilla. Kunnilla ja muilla oppilaitosten ylläpitäjillä on näin ollen laaja harkintavalta esimerkiksi oppilaitos- ja kirjastoverkon sekä opetustuntien ja henkilöstön määrän osalta.

Opetustoimessa vuosina 1991 ja 1992 tehdyt säästöt perustuvat pääosin kuntien ja muiden oppilaitosten ylläpitäjien omiin päätöksiin. Jatkossakin kustannusten alentaminen ja toimintojen mahdollinen supistaminen voidaan toteuttaa parhaiten paikallisesti. Näin säästöt voidaan kohdistaa siten, että varsinaiselle opetustyölle ja kirjastotoiminnalle aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa. Uusien rahoitussäännösten mukaan oppilaitosten ylläpitäjien kustannuksia alentavia toiminnan laajuuteen ja laatuun vaikuttavia muutoksia ei kuitenkaan otettaisi huomioon yksikköhinnoissa ennen seuraavaa vuonna 1996 tehtävää kustannuspohjiin perustuvaa tarkistusta. Jotta myös valtion opetus- ja kulttuuritoimen menoja saataisiin pienennettyä jo vuonna 1993, yksikköhintoja ehdotetaan alennettaviksi poikkeussäännöksellä, joka otettaisiin eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1993 rahoitusta koskevista järjestelyistä annettavaksi ehdotetun lain 1 §:ään. Säännöksessä määritettäisiin prosenttimäärä, jolla valtionosuustoimintojen kustannusten arvioidaan toiminnan laajuuden ja laadun muutosten takia alentuvan. Luku sisältäisi

jo toteutettujen ja vuonna 1993 toteutettavien säästöjen lisäksi arvion vuoden 1990 jälkeen toteutettujen lainsäädäntömuutosten vaikutuksista valtionosuustoimintojen laajuuteen ja laatuun. Myös tähän esitykseen sisältyvä iltaopiskelijoiden ateriaedun poistuminen on otettu yksikköhinnan alentumisen määrässä huomioon. Muilta osin yksikköhintojen keskimääräiset markkamäärät vahvistettaisiin ja yksikköhinnat määrättäisiin uusien rahoitussäännösten mukaisesti. Poikkeussäännös koskisi kaikkia opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain piirissä olevia toimintoja ja lisäksi liikunnan koulutuskeskuksia. Kun kansalaisopistojen osalta säästöt on jo toteutettu valtionosuuden laskemisessa käytettävää opetustuntien valtakunnallista kokonaismäärää vähentämällä, säännös ei koskisi kansalaisopistoja. Kun museoiden, teattereiden ja orkestereiden yksikköhintojen määrittelyssä ei oteta huomioon toiminnan laajuuteen ja laadun muutoksiin perustuvaa arviota, niiden yksikköhinnan alentaminen on säännöksessä ilmaistu erikseen.

Yksikköhintojen muutos alentaisi samalla oppilaan kotikunnan maksuosuutta muualla käyvästä oppilaasta. Ammatillisen opetuksessa sekä peruskoulun sairaalaopetuksessa ja pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetuksessa, jossa oppilaan kotikunnan maksuosuuden perusteena ovat ylläpitäjälle opetuksesta edellisen vuoden tilinpäätöksen mukaan aiheutuneet kustannukset, tarvitaan kuitenkin erityissäännös kotikuntaosuuden alentamiseksi. Kuntien maksuosuuksia valtion oppilaitoksia käyvistä oppilaista on vuoden 1993 talousarvioesityksen perusteella tarkoitus alentaa yhteensä noin 11 prosenttia. Vammaisten lasten kouluissa vähennys olisi kuitenkin neljä prosenttia. Valtion oppilaitoksissa käyvien oppilaiden kotikuntaosuuden alentaminen voidaan toteuttaa ilman säännösmuutoksia.

2.2. Kansanopistojen valtionapuprosentin alentaminen (2 §)

Kansanopistojen toiminnasta säädetään kansanopistojen valtionavusta annetussa laissa (542/84). Kansanopisto saa valtionapua 80 prosenttia lain 2 §:ssä säädettyihin kustannuksiin. Valtionapu on pääosin menoperusteinen. Ammatillisen peruskoulutuksen samoin kuin peruskoulu- ja lukiolinjoilla järjestettävän koulutuksen kustannuksiin kansanopisto saa valtionapua kuitenkin samojen perusteiden mukaan kuin ammatilliset oppilaitokset. Kansanopistoja on maassamme 93. Lähes kaikki kansanopistot ovat yksityisten yhteisöjen ylläpitämiä.

Säästöjen aikaansaamiseksi ehdotetaan kansanopistoille maksettavan valtionavun määrää väliaikaisesti pienennettäväksi alentamalla valtioapuprosentti 80:stä 70:een. Poikkeussäännös otettaisiin lain 2 §:ään. Ammatillisen peruskoulutuksen sekä peruskoulu- ja lukiolinjalla järjestettävän opetuksen valtionavun määrään ei ehdoteta sen sijaan puututtavaksi.

2.3. Opintokeskusten valtionapuun oikeuttavien menojen karsiminen (3 §)

Maassamme toimii 11 opintokeskusta. Opintokeskusten tarkoituksena on opintokeskusten valtionavusta annetun lain (398/75) mukaan opintokerho-, luento- ja kurssitoimintaa harjoittamalla tarjota kansalaisille tilaisuuksia yleissivistävään ja kansalaisvalmiuksia kehittävään suunnitelmalliseen opiskeluun. Opintokeskusten valtionapuun oikeuttavat menot luetellaan mainitun lain 3-7 §:ssä. Rahoitusjärjestelmä on pääosin menoperusteinen ja valtionavun määrä on lain 2 §:n mukaan 80 prosenttia hyväksyttävistä käyttökustannuksista.

Opintokerhojen ja kurssien määrää ei voida tässä taloudellisessa tilanteessa juurikaan lisätä. Samalla uusien kerhojen ja kurssien ohjaajien tarve pienenee. Säästöjen aikaansaamiseksi ehdotetaan tällä perusteella, ettei vuonna 1993 valtionapua poikkeuksellisesti myönnettäisi opintokerhojen ja kurssien ohjaajakoulutukseen. Välttämätön ohjaajakoulutus voidaan toteuttaa kurssien muodossa. Lisäksi ehdotetaan myös luentotoimintaan myönnettävästä valtionavusta väliaikaisesti luovuttavaksi. Luentotoiminta voidaan tarvittaessa liittää järjestöjen muun toiminnan yhteyteen. Ohjaajakoulutuksen ja luentotoiminnan jättämisestä pois valtionavun piiristä otettaisiin säännös lain 3 §:ään.

2.4. Oppilasmaksujen periminen ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa (4 §)

Ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden opintososiaaliset edut yhtenäistettiin vuonna

1986 annetulla lainsäädännöllä, joka tuli voimaan vaiheittain vuosina 1986-88. Ammatillisten oppilaitosten oppilaiden opintososiaalisista eduista annetulla lailla (498/83) ja lukion oppilaiden opintososiaalisista eduista annetulla lailla (499/83) säädettiin opetus ja kouluateria maksuttomiksi sekä säädettiin oppilaitoksen ylläpitäjälle mahdollisuus järjestää valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan oppilaalle maksuton koulukuljetus tai suorittaa oppilaalle koulumatkasta aiheutuneet kustannukset. Lisäksi säädettiin, ettei oppilaiden majoituksesta oppilasasuntolassa peritä maksuja. Ammattikasvatushallitukselle ja kouluhallitukselle annettiin oikeus erityisestä syystä antaa oppilaitokselle lupa periä oppilasmaksuja. Säännökset oppilaiden opintososiaalisista eduista otettiin myös valtion ylläpitämiä lukioita, Helsingin ranskalais-suomalaista koulua, Suomalais-venäläistä koulua ja harjoittelukouluja koskeviin säännöksiin.

Kunnan ja yksityisen yhteisön ylläpitämän lukion oppilaiden opintososiaalisia etuja koskevat säännökset on sittemmin lukiolain muuttamisesta annetulla lailla (172/91) siirretty lukiolakiin. Lisäksi valtionosuusuudistuksen yhteydessä kuljetusedun järjestämistä koskevat toiminnalliset säännökset ja määräykset on kumottu.

Jottei yksikköhintojen alentamisen takia oppilaitosten toimintaa tarvitsisi supistaa yksikköhinnan alentamista vastaavalla määrällä, ammatillisten oppilaitosten ja lukioiden ylläpitäjille ehdotetaan tulonmenetyksen osittaiseksi kattamiseksi säädettäväksi oikeus periä oppilailta maksuja. Esitys koskisi kaikkia niin kunnan, kuntainliiton, yksityisen yhteisön kuin valtionkin ylläpitämiä oppilaitoksia. Maksujen perimisestä otettaisiin säännös lain 4 §:ään. Pykälässä säädettäisiin poikkeuksesta opetuksen ja ruokailun maksuttomuutta koskeviin säännöksiin. Maksujen periminen olisi oppilaitoksen ylläpitäjän harkinnassa. Maksun enimmäismäärä otettaisiin kuitenkin lakiin ja se olisi 250 markkaa lukukaudessa. Lakiin otettaisiin lisäksi säännös, joka antaisi mahdollisuuden määrätä maksu oppilaan ja hänen huoltajansa maksukyvyn mukaan tai ottaen huomioon, että samalla huoltajalla on oppilaitoksessa oppilaana useita lapsia.

Oppilasmaksu olisi julkisoikeudellinen saatava, joka voitaisiin lakiehdotuksen 4 §:n 2 momentin mukaan periä ulosottotoimin ilman tuomiota tai päätöstä.

2.5. Iltaopiskelijoiden ateriaedun poistaminen (5 §)

Iltaopiskelijoille tuli oikeus maksuttomaan kouluateriaan elokuun 1989 alusta. Ateriaedusta säädetään iltalukiolain 16 §:ssä (173/91) ja ammatillisessä aikuiskoulutuksessa olevien iltaopiskelijoiden osalta ammatillisten oppilaitosten oppilaiden opintososiaalisista eduista annetun asetuksen 1 §:n 1 momentissa (509/89).

Iltalukioiden ja lukion iltalinjojen oppilaiden oikeus maksuttomaan kouluateriaan poistettiin syyslukukauden 1992 osalta iltalukiolain 16 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetulla lailla (608/92) ja ammatillisessa koulutuksessa olevien iltaopiskelijoiden osalta eräistä poikkeuksista ammatillisia oppilaitoksia koskeviin säännöksiin annetulla asetuksella (597/92).

Säästöjen aikaansaamiseksi ehdotetaan, että poikkeusjärjestelyiden voimassaoloaikaa jatketaan vielä vuoden 1993 ajan. Asiasta otetaan säännös lain 5 §:ään. Kun ateriaetua koskevia säännöksiä ei vuonna 1993 esityksen mukaan sovellettaisi, iltaopiskelijoille koulun ylläpitäjän päätöksellä annettavasta ateriasta mahdollisesti perittävää maksua ei luettaisi osaksi lakiehdotuksen 4 §:ssä tarkoitettua oppilasmaksua.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkamiestyönä opetusministeriössä.

4. Taloudelliset vaikutukset

Vuonna 1993 keskimääräiset yksikköhinnat olisivat, ilman toiminnan laadun ja laajuuden muutosten mukaista arviota, peruskoulussa noin 21 800 markkaa, lukiossa noin 23 600 markkaa ja ammatillisessa koulutuksessa noin 36 700 markkaa oppilasta kohti. Kuljetuksen ja majoituksen keskimääräiset yksikköhinnat olisivat puolestaan peruskoulussa noin 4 300 markkaa, lukiossa noin 2 500 markkaa kuljetettua ja majoitettua oppilasta kohti sekä ammatillisessa koulutuksessa noin 3 000 markkaa kuljetettua oppilasta kohti ja 7 000 markkaa majoitettua oppilasta kohti.

Musiikkioppilaitoksissa yksikköhinta olisi, ilman kahdeksan prosentin alennusta, ammatillisessa opetuksessa noin 300 markkaa ja muussa opetuksessa 250 markkaa opetustuntia

kohti. Liikunnan koulutuskeskusten yksikköhinta olisi 450 markkaa opiskelijavuorokautta kohti. Kirjaston yksikköhinta olisi puolestaan keskimäärin 237 markkaa kunnan asukasta kohti. Vastaavasti henkilötyövuotta kohti vahvistettava yksikköhinta olisi vuonna 1993 museoissa arviolta 189 600 markkaa, teattereissa 194 200 markkaa ja orkestereissa 187 500 markkaa.

Yksikköhintojen alentumisen takia valtionosuuden määrä pienenisi kahdeksan prosentin suuruisen leikkauksen osalta kunnan kantokykyluokasta riippuen opetus- ja kirjastotoimessa 45-60 prosenttia, liikunnan koulutuskeskusten osalta 65 prosenttia ja museoiden, teattereiden ja orkestereiden osalta 25-40 prosenttia.

Peruskoulun, lukion, ammatillisten oppilaitosten ja musiikkioppilaitosten yksikköhinnan alentaminen vähentäisi valtion menoja yhteensä noin 925 miljoonaa markkaa. Kirjastojen yksikköhinnan alennuksen kustannusvaikutus olisi puolestaan 52,3 miljoonaa markkaa. Museoiden, teattereiden ja orkestereiden yksikköhintojen alentamisesta arvioidaan puolestaan kertyvän valtiolle säästöä yhteensä noin 27 miljoonaa markkaa.

Kansanopistojen valtionapuprosentin alentamisesta kertyisi valtiolle säästöä noin 45 miljoonaa markkaa ja opintokeskusten valtionapuperusteiden muuttamisesta noin 7,5 miljoonaa markkaa.

Kaiken kaikkiaan esityksen arvioidaan vähentävän valtion menoja yhteensä noin 1 060 miljoonaa markkaa.

Uuden valtionosuuslainsäädännön mukaan oppilaitosten ylläpitäjien saamia tuloja ei vähennetä valtionosuuden määräämisen perustana olevista kustannuksista. Oppilasmaksuilla oppilaitosten ylläpitäjät voivat siten kerätä tuloja menojen kattamiseksi. Vuonna 1993 lukioissa ja iltalukioissa arvioidaan olevan oppilaita yhteensä noin 110 000 ja ammatillisissa oppilaitoksissa noin 180 000. Mikäli maksut perittäisiin täysimääräisenä kaikilta mainittuja oppilaitoksia käyviltä oppilailta, tuloja kertyisi yhteensä noin 145 miljoonaa markkaa. Vuoden 1993 talousarvioesityksessä on oppilasmaksuista arvioitu kertyvän valtiolle tuloja noin 26 miljoonaa markkaa.

Iltaopiskelijoiden ateriaedun järjestämisestä aiheutuvat kustannukset ovat noin 11 markkaa ateriaa kohti. Ateriaedun poistamisesta arvioidaan kertyvän kunnille ja yksityisten oppilaitosten ylläpitäjille säästöä noin 35 miljoonaa markkaa.

Esityksen vaikutukset kuntien ja muiden oppi- ja kulttuurilaitosten ylläpitäjien talouteen riippuvat siitä, sopeuttavatko ne opetus- ja kulttuuritoimensa kustannukset alentuneiden yksikköhintojen mukaisesti ja päättävätkö ne periä maksuja lukion ja ammatillisten oppilaitosten oppilailta. Sen sijaan kuntien maksuosuuksien alentaminen muualla käyvästä oppilaasta pienentää kuntien menoja suoraan lain nojalla.

5. Voimaantulo

Esitys liittyy valtion vuoden 1993 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993 ja se olisi voimassa vuoden 1993 loppuun.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

eräistä opetus- ja kulttuuritoimen vuoden 1993 rahoitusta koskevista järjestelyistä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Sen estämättä, mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (705/92) sekä valtionosuutta saavista liikunnan koulutuskeskuksista annetussa laissa (801/92) säädetään, vuoden 1993 opetustoimen, kirjaston ja liikunnan koulutuskeskusten yksikköhintojen keskimääräisiä markkamääriä vahvistettaessa ja yksikköhintoja määrättäessä arvioidaan ennen vuotta 1993 toteutettujen ja vuonna 1993

toteutettavien toiminnan laajuuden ja laadun muutosten alentavan kustannuksia kahdeksan prosenttia. Lisäksi museoiden, teattereiden ja orkestereiden vuodelle 1993 vahvistettavia yksikköhintoja alennetaan vastaavalla prosenttimäärällä. Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei koske kuitenkaan kansalaisopistoja.

Sen estämättä, mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa asetuksessa (820/92) säädetään, vuoden 1993 ammatillisen opetuksen ja peruskoululain 11 ja 32 §:n 3 momentissa tarkoitetun opetuksen kotikunnan maksuosuuksia määrättäessä arvioidaan vuonna 1992 toteutettujen ja vuonna 1993 toteutettavien toiminnan laajuuden ja laadun muutosten alentavan kustannuksia kahdeksan prosenttia.

2 §

Sen estämättä, mitä kansanopistojen valtionavusta annetun lain (542/84) 2 §:ssä säädetään, kansanopisto saa valtionoapua mainitun pykälän mukaisiin kustannuksiin 70 prosenttia.

3 §

Sen estämättä, mitä opintokeskusten valtionavusta annetun lain (398/75) 2 §:ssä säädetään, valtionapua ei suoriteta lain 4 ja 6 §:ssä tarkoitetun toiminnan kustannuksiin.

4 §

Sen estämättä, mitä lukiolain 26 a ja 26 b §:ssä, iltalukiolain 16 §:ssä, harjoittelukoululain 15 §:ssä, Suomalais-venäläisestä koulusta annetun lain 8 §:ssä, Helsingin ranskalais-suomalaisesta koulusta annetun lain 8 §:ssä sekä ammatillisten oppilaitosten oppilaiden opintososiaalisista eduista annetun lain 4 ja 5 §:ssä säädetään, voidaan peruskoulun jälkeisessä koulutuksessa oppilailta periä maksuja. Maksujen yhteismäärä saa oppilasta kohti olla enintään 250 markkaa lukukaudessa. Maksu voidaan määrätä oppilaan ja hänen huoltajansa maksukyvyn mukaan tai ottaen huomioon, että samalla huoltajalla on useita lapsia saman ylläpitäjän oppilaitoksissa.

Oppilasmaksu saadaan periä ulosottotoimin ilman tuomiota tai päätöstä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/61) säädetään.

5 §

Sen estämättä, mitä iltalukiolain 16 §:ssä ja ammatillisten oppilaitosten oppilaiden opintososiaalisista eduista annetun asetuksen 1 §:ssä säädetään, mainituissa säännöksissä tarkoitetuissa oppilaitoksissa käyvillä oppilailla ei ole oikeutta maksuttomaan kouluateriaan.

6 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1993 ja se on voimassa vuoden 1993 loppuun.

Helsingissä 18 päivänä syyskuuta 1992

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Opetusministeri *Riitta Uosukainen*